

**Національна академія аграрних наук України
Полтавська державна сільськогосподарська дослідна станція
імені М.І. Вавилова Інституту свинарства і
агропромислового виробництва**

«СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ НА РОДЮЧІСТЬ ЧОРНОЗЕМІВ ТА ІННОВАЦІЙНІ ШЛЯХИ ЇХ ПОКРАЩЕННЯ»

**Матеріали Всеукраїнської
науково-практичної конференції присвяченої 130 річниці
з початку дослідження ґрунтів, рослинності,
геологічних умов Полтавської губернії
(Полтава, 05 жовтня 2018 р.)**

**ПОЛТАВА
2018**

**Національна академія аграрних наук України
Полтавська державна сільськогосподарська дослідна станція
імені М. І. Вавилова Інституту свинарства і
агропромислового виробництва**

**«СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ НА РОДЮЧІСТЬ
ЧОРНОЗЕМІВ ТА ІННОВАЦІЙНІ ШЛЯХИ ЇХ
ПОКРАЩЕННЯ»**

**Матеріали Всеукраїнської
науково-практичної конференції присвяченої 130 річниці
з початку дослідження ґрунтів, рослинності, геологічних умов
Полтавської губернії
(Полтава, 05 жовтня 2018 р.)**

Полтава, 2018

Сучасні погляди на родючість чорноземів та інноваційні шляхи їх покращення: матеріали Всеукр. науково-практичної конференції присвяченої 130 річниці з початку дослідження ґрунтів, рослинності, геологічних умов Полтавської губернії, Полтава, 05 жовтня 2018 р./ Полтавська державна сільськогосподарська дослідна станція ім. М. І. Вавилова ІС і АПВ НААН. – Полтава, 2018. – 72 с.

У збірнику вміщено матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції присвяченої 130 річниці з початку дослідження ґрунтів, рослинності, геологічних умов Полтавської губернії «Сучасні погляди на родючість чорноземів та інноваційні шляхи їх покращення». Оpubліковані матеріали розкривають питання сучасних тенденцій розвитку систем землеробства, впливу антропогенного чинника на родючість ґрунтів та його покращення, адаптивності технологій вирощування сільськогосподарських культур, кормовиробництва, селекції та насінництва.

Матеріали можуть бути корисними для викладачів, науковців, аспірантів, студентів та фахівців у галузі землеробства, рослинництва тощо.

Відповідальність за зміст, точність поданих фактів, цитат, цифр і прізвищ несуть автори матеріалів.
Авторські тексти не редагувались.

СКЛАД РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Голова: *Кохан А.В.* – директор, кандидат сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник;

Секретар: *Самойленко О.А.* – учений секретар, кандидат сільськогосподарських наук;

Члени:

Оленір Р.В. – завідувач відділу кормовиробництва, кандидат сільськогосподарських наук;

Лень О.І. – завідувач лабораторії землеробства та технологій вирощування зернових, зернобобових та олійних культур, кандидат сільськогосподарських наук;

Бохан З.М. – завідувач сектору економіки та інтелектуальної власності.

ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ПОЛЬОВОГО ТРАВОСІЯННЯ НА ПОЛТАВЩИНІ

Гангур В.В., *к.с.-г.н., с.н.с., професор кафедри землеробства і агрохімії імені
В. І. Сазанова, Полтавська державна аграрна академія*
Гангур Ю.М., *молодший науковий співробітник*
*Полтавська державна сільськогосподарська дослідна станція
ім. М. І. Вавилова ІС і АПВ НААН*

Ріст населення в Полтавській губернії зумовлював поступове збільшення розораності земель і тим самим призводив до зменшення площі природних кормових угідь. Цілинні і перелогові землі при цьому почали зустрічатися все рідше і рідше; кількість луків і вигонів поступово зменшувалися; разом з цим скорочувалось і поголів'я худоби. Настав час, коли розширювати площу ріллі вже стало неможливим, а беззмінна культура колосових хлібів, виснажуючи ґрунт, сильно знижує врожаї з одиниці площі і призводить до того, що несприятливі погодні умови починають викликати вже на великих площах повні недороди. За такого стану увага сільських господарів повинна бути зосереджена до пошуку шляхів підтримання родючості ґрунту з метою одержання з тієї ж самої площі більших, постійних і стабільних за роками врожаїв. Досягається це, з одного боку, шляхом раціонального обробітку ґрунту, з іншого – застосуванням добрив і в першу чергу гною, внесення якого підвищує врожайність хлібів на 22–34 %.

В кінці 19 століття у зв'язку з гострою необхідністю підвищення продуктивності зернових колосових хлібів постало питання підтримання родючості ґрунту для збільшення обсягів виробництва гною і про нарощування поголів'я худоби та кормову базу в зв'язку із дуже великим скороченням, на той час, площі природних кормових угідь.

За даними центрального статистичного комітету, площа незаливних лук за п'ять років, з 1895 по 1900 рр., в Полтавській губернії скоротилась на 23,5 %, а заливних – збільшилася, за цей період, лише на 7 %. Слід відмітити, що продуктивність цих угідь була дуже низькою. Так, за даними Полтавського статистичного бюро, врожайність сіна становила, в середньому за 14 років (1886–1900), 90 пудів з десятини (13,5 ц/га), а на степових сінокосах всього лише 67 пудів (10,0 ц/га). Цим в Полтавській губернії створювалися малосприятливі умови для розвитку скотарства; як самостійна виробнича галузь господарства воно зустрічається тільки в крупних маєтках, більшість же господарів – селяни і козаки – утримують переважно робочу худобу, необхідну для обробітку власних земельних наділів.

Недостатність площі природних кормових угідь не тільки не дає можливості покращуватися скотарству, воно не дозволяє йому розвиватися кількісно, позбавляє господарство можливості одержувати гній в достатній

кількості та задовільної якості і тому створює в Полтавській губернії, як і взагалі на півдні Росії, передумови створення штучних кормових площ.

Посіви кормових трав збільшують загальні запаси кормів, сприяють розвитку скотарства та зростанню обсягів виробництва органічних добрив тваринного походження.

На той час вже була добре відома кормова цінність трав і їх позитивний вплив на агрофізичні та агрохімічні властивості ґрунту. Агротехнічна важливість вирощування багаторічних бобових трав полягає в тому, що вони поліпшують родючість ґрунту, захищають його від вітрової і водної ерозії, залишають у ґрунті сухі корені й пожнивні рештки (від 40 до 100–120 ц/га). У кореневій системі їх міститься від 2,5–3 до 4 % азоту (з розрахунку на суху речовину). Після її відмирання й розкладання запаси азоту в ґрунті збільшуються на 150–200, іноді 300 кг/га. За даними Д. М. Прянишникова (1945), 1 га конюшини з хорошим травостоем може накопичити 160–180 кг азоту з повітря.

Бобові багаторічні трави позитивно впливають на окультурення орного і підорного шарів ґрунту. У верхніх шарах ґрунту збільшується також вміст кальцію й інших речовин, які сприяють скріпленню структурних ґрунтових агрегатів. Академік В. Р. Вільямс писав, що після трирічної культури багаторічних трав у ґрунті зникає його шкідлива мікрофауна й розпочинається посилений розвиток корисної мікрофлори, що підвищує родючість ґрунту.

Ця теза підтверджена і в сучасний період даними Полтавської державної сільськогосподарської дослідної станції імені М. І. Вавилова, за якими під впливом багаторічних трав кількість гумусу за дві ротації трипільної сівозміни збільшилась на 0,03 % (абсолютних).

Поодинокі випадки сівки трав в господарствах Полтавської губернії зустрічалися вже з 40-вих років 19-того століття, коли князь Л. Кочубей виписав із-за кордону насіння еспарцету і люцерни і висіяв їх у Диканьці. Всі ці спроби польового травосіяння вказували на те, що господарства Полтавської губернії переживають серйозний перелом, вони прагнуть перейти до форм, які найбільш відповідають наявним економічним умовам, тобто постійне створення сіяних кормових площ на основі багаторічних бобових і злакових трав, введення таких посівів в правильну сівозміну.